

NOVES TENDÈNCIES DE LA FESTA: DEL *FUROR DE DE MARTINO* A LA *RAVE PARTY*

ALESSANDRO ALFIERI

Università La Sapienza (Roma)

Ernesto De Martino ha dedicat gran part de la seva obra i de la seva recerca antropològica als ritus i a les tradicions típiques del sud d'Itàlia; en regions com la Puglia i la Basilicata, sobretot fins fa alguns decennis i, de manera encara radical als anys 50 (anys en els quals De Martino realitza la major part de les seves indagacions), era possible contemplar una autèntica «supervivència» de la ritualitat pagana ancestral i precristiana, sovint traduïda en el folklore de la festivitat. La festa, d'ençà de l'Antiguitat, ha representat una manera eficaç de contenir el «furor» generat per la càrrega de frustració col·lectiva que arrossega la jerarquia social i, no per casualitat, des dels temps de les Saturnals romanes, els dies de festa han estat concebuts per les estructures de poder com a «vàlvules d'escapament» útils a l'hora de mantenir l'ordre constituït, reduint així el risc de revoltes populars i d'actes revolucionaris.

Si bé les consideracions de De Martino conserven una certa actualitat, no ha d'oblidar-se que el concepte de «festa» ha canviat d'acord amb les exigències i les transformacions historicosocials; a hores d'ara la «festa», en el llenguatge quotidià —i molt especialment entre les

noves generacions—, no posseeix un caràcter folklòric, institucional o bé de conservació de la memòria. En la major part dels casos, la festa s'ha convertit en una ocasió goliàrdica de divertiment absolutament privat; si en el passat la festa sempre ha consistit en un esdeveniment o en un acte per celebrar en la col·lectivitat, en un grup social unificat per l'entesa i la compartició de determinats valors, en l'època de la globalització i la massificació, ço és a saber, en l'horitzó del tardocapitalisme actual, la festa ha quedat reduïda a la mera afirmació d'un mateix. En altres paraules, la festa ja no és una celebració, i per aquesta raó, el context, els invitats i els membres del grup són solament pretext sense substància: qualsevulla raó és bona per festejar.

En aital horitzó, ¿què passa amb el *furor*? Segons De Martino, el furor caracteritzava tant les festivitats i els rituals pagans, com aquelles realitzades en època cristiana. Al sud d'Itàlia, en efecte, les festes vinculades al culte dels sants, sovint esdevenen substitucions, traduccions i reelaboracions de les antigues pràctiques màgiques; totes elles són una forma de contenir el *furor*, de gestionar-lo, de neutralitzar-lo, com de fet ha ocorregut amb diverses danses regionals que imiten l'estat de possessió i l'entusiasme orgiàstic. És interessant fixar-se en un escrit de De Martino que porta per títol *Furor a Suècia*: després d'haver dedicat tota una vida a la ritualitat de les zones indigents del propi país, De Martino dirigeix la seva atenció a l'evolucionadíssima i burgesa Estocolm, que en motiu del Cap d'Any del 1956 va convertir-se en l'escenari d'una increïble fúria destructiva per part d'un miler de joves. Sense organitzar-se ni planificar res, els joves van posar-se a devastar la ciutat, de tal faisó que la policia va necessitar tres hores per restablir la quietud; l'endemà, igual que el dia anterior, la vida d'Estocolm transcorria gairebé amb tota normalitat. Aquest esdeveniment fascinà l'antropòleg italià: ¿com ha

potgut desfermar-se aquesta explosió de furor en el cor de la civilitzadíssima Suècia?

El furor destructiu, no aparellat ni agermanat per casualitat a una de les festes antropològicament més antigues i simbòliques, o sigui, la del final de l'any vell i de l'inici del nou, no pot explicar-se amb motivacions banals d'ordre econòmic o social. És més adequat remetre's a la idea, segons De Martino, de l'instint col·lectiu de mort: «Una nostàlgia d'allò no humà, l'impuls de deixar apagar la llum de la consciència vigilant i d'anorrear tot allò que, en l'home i al voltant de l'home, testimonia en favor de la humanitat i de la història»¹.

La festa, doncs, pot ésser interpretada com una ocasió per anar més enllà, fins al no-ésser final, o bé per anar enrere, fins al no-ésser originari: destruir per arribar o per tornar al no-res. Per aquesta raó De Martino compara el Cap d'Any d'Estocolm amb el Cap d'Any babilònic: en aquest darrer, la festa representava el retorn a l'època mítica dels orígens, és a dir, al caos primigeni; el ritual desfeia l'ordre constituït invertint i confonent els rols socials. L'anorreament de l'ordre social és aquest caos que la festa ambiciona, i que trobem repetit tant en les Saturnals romanes com en els Carnavals; però així com aquests últims expressen el furor d'una manera ja mitigada, controlada des de dalt, concedida per l'autoritat i que impedeix l'autèntica destrucció («resolució cultural del furor i de la violència», diu De Martino), l'esdeveniment d'Estocolm va agafar les institucions desprevingudes, car fou un moviment destructiu espontani i muscular.

De Martino evidencia com una societat i una comunitat necessiten la participació a un determinat ordre de valors

1. E. de MARTINO, *Furore in Svezia*, dins de *Furore, simbolo, valore*, Milano: Faltrinelli, 2002, p. 169.

morals, un pla de control i de resolució cultural de la vida instintiva, ni que sigui només per poder sobreviure; la festa és aquest pla, però en la societat opulenta del benestar, on l'únic valor és aquell del guany i són esvanides les directrius culturals i espirituals, aleshores la celebració degenera en la destrucció, en el caos, i perd la seva característica de festa capaç d'expressar tant el *furor* com el *logos*. Si s'abandona el furor a si mateix, sense cap forma de control cultural, resta sempre present el risc de nous caps d'any a Estocolm: ho observem a la nostra ciutat en motiu d'encontres esportius o bé de manifestacions polítiques. El risc d'avui, com he dit, està en el fet que la naturalesa mateixa de la festa ha canviat, queda relegada en el grup reduït que s'aïlla en una casa o en un local abans que festejar a la plaça en nom de la tradició, memòria o esdeveniments històrics que se celebren. Potser és propi d'aquesta modalitat de festa —festa sense celebració, festa com a himne a l'autodestrucció i a la diversió desenfrenada— representar pel sistema vigent la millor manera de confirmar-se a si mateix i de confirmar el propi domini.

Aquesta festa, de fet, no comporta un qüestionament dels rols socials, no està lligada al lloc i no té res a transmetre, s'exhaureix completament en la rauxa del present; pensem en les *rave*, que essent una activitat clandestina a la qual s'oposa oficialment l'autoritat, representen un perfecte control (relegat, circumscrit, llunyà) del furor. A diferència de la festa celebrativa i ritual tradicional, la *rave*, típica de l'època postmoderna, contraposa al valor oficial del capitalisme (el guany) un únic valor compartit pels membres de la festa, ço és a saber, la rauxa, el divertiment desenfrenat. Es tracta, en efecte, solament d'una contraposició aparent, car la rauxa no és altra cosa que una expressió de la societat capitalista; també aquesta última, especialment en la contemporaneïtat, igual que passa amb les *rave*, ha perdut el sentit de la història i el sentit de la memòria. Així doncs,

si avui no ha de considerar-se el risc d'un altre Cap d'Any d'Estocolm, potser però això es deu a la terrible raó que el furor s'ha convertit en autodestrucció, i que la càrrega subversiva s'ha traduït en instint privat de mort.

Traducció: Abel Miró i Comas

